

соціальна адаптація дитини з порушеннями зору практично неможлива.

Таким чином, вироблення компенсаторних навичок у дітей з порушеннями зору є важливим засобом їх соціальної адаптації.

Сліпа або слабозора дитина має всі можливості для високого рівня психічного розвитку і повноцінного пізнання навколишнього світу з опорою на мережу збережених аналізаторів. В умовах спеціального навчання формуються адекватні прийоми і способи використання слухового, шкірного, дотикового, нюхового, вібраційного і інших аналізаторів, що є сенсорною основою для розвитку психічних процесів. Завдяки цьому розвиваються вищі форми пізнавальної діяльності, які є провідними в компенсаторній перебудові сприйняття [13].

Вказані умови є необхідними компонентами спеціального розвиваючого соціального середовища, що організують життєдіяльність дітей з порушеннями зору за допомогою створення особливої соціально-психологічної атмосфери, яка ґрунтується на гармонійному поєднанні взаємовідносин дитини зі світом, що її оточує, а тому спонукає дітей бути активними і цілеспрямованими [14].

Успішне засвоєння матеріалу передбачає постійне закріплення сформованих навичок через різноманітні завдання і вправи, пов'язані з раніше вивченим.

З метою підтримання у дітей інтересу до навчання заняття слід проводити в ігровій формі, використовуючи посібники, іграшки та дидактичні ігри, натуральні об'єкти, доступні для сприйняття незрячими. Значне місце займають вправи з практичним змістом, екскурсії, дидактичні та сюжетно-рольові ігри з використанням інтерактивних технологій [14].

Оцінювання знань і вмінь учнів балами на заняттях з компенсаторного розвитку недоцільне, бо має суто індивідуальний характер. Результат оцінюється насамперед за рівнем набутої дітьми компетентності, а також сформованими вміннями та навичками.

Процес компенсації залежить від багатьох причин, але, в основному, від співвідношення ступеня порушення та розвитку психічних процесів мислення, мовлення, свідомості. У навчанні потрібно спиратися не стільки на уже досягнуте дитиною, скільки на ті процеси, які ще розвиваються і не сформовані. Отже, у процесі компенсації відбувається перебудова особистості дитини з особливими потребами, а саме з порушенням зору.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Войтко В. Основні закони матеріалістичної діалектики та їх застосування у педагогічних дослідженнях. *Наукова думка*. 2017. 50 с.
2. Виготський Л.С. Збірник праць: у 6 т. під ред. Власової Т. А. Т. 5. Дефект і компенсація: Москва: Педагогіка. 2015. 218 с.
3. Діти з особливими потребами у загальноосвітньому просторі: початкова ланка / за редакцією: В. Бондаря, В. Засенка. Київ: 2004. 152 с.
4. Данієлс Е. Р. Залучення дітей з особливими потребами до загальноосвітніх класів. Львів: Товариство «Надія», 2000. 256 с.
5. Інклюзивна освіта: стан і перспективи розвитку в Україні: науково-методичний збірник. Київ: ФОП Придатченко П., 2007. 336 с.
6. Колупаєва А. Педагогічні основи інтегрування школярів з особливостями психофізичного розвитку в загальноосвітні навчальні заклади: Монографія. Київ: Педагогічна думка. 2007. 458 с.
7. Колупаєва А., Савчук Л. Діти з особливими потребами та організація їх навчання. Київ: «АТОПОЛ» 2011. 273 с.
8. Кроки до компетентності та інтеграції в суспільство: науково-методичний збірник / ред. кол. Н. Софій, І. Єрмаков та ін. Київ: Контекст. 2000. 336 с.
9. Педагогічна психологія: дошкільний та шкільний вік. Київ, 2005. С. 96-102.
10. Покутнева С. Компенсація як основна форма розвитку дітей із глибоким порушенням зору. *Особлива дитина: навчання і виховання*, 2014. С. 44-55.
11. Савчин М., Василенко Л. Вікова психологія. Київ: Академвидав, 2015. 360 с.
12. Хохліна О. Психологопедагогічні основи спрямованості трудового навчання учнів з обмеженими розумовими можливостями. Київ, 2000. 41 с.
13. Програма навчальної дисципліни «Інклюзивна освіта»/розроби. Порошенко М. Київ: ТОВ «Агентство «Україна», 2019. 60 с.
14. Програма корекційно-розвиткової роботи для підготовчих 1-4 класів спеціальних загальноосвітніх навчальних закладів для сліпих дітей та дітей зі зниженим зором «Корекція розвитку» Укладач: Ю. В. Сулейманова. Харків. 2016. 35 с.

І. М. Литвин,

завідувач ресурсного центру підтримки інклюзивної освіти комунального навчального закладу «Черкаський обласний інститут післядипломної освіти педагогічних працівників Черкаської обласної ради», кандидат педагогічних наук

ДИСТАНЦІЙНА ШКОЛА ОСОБЛИВОЇ ДИТИНИ ЯК КОМПЕНСАТОРНИЙ РЕСУРС ДЛЯ ЗДОБУТТЯ ЯКІСНОЇ ОСВІТИ

У зв'язку із російською військовою агресією, бойовими діями на території України та виникненню обставин, що становлять загрозу життю та здоров'ю мирних громадян, Міністерство освіти і науки України

надало додаткові роз'яснення та рекомендації щодо організації освітнього процесу для дітей з особливими освітніми потребами, які надихнули завідувача ресурсного центру підтримки інклюзивної освіти створити

дистанційний контент на сайті комунального навчального закладу «Черкаський обласний інститут післядипломної освіти педагогічних працівників Черкаської обласної ради» «ДИСТАНЦІЙНА ШКОЛА ОСОБЛИВОЇ ДИТИНИ» (рис.1).

Рис.1. Інтерфейс Дистанційної школи для особливої дитини

Дистанційний контент розрахований на учнів 1-10 класів з порушенням інтелектуального розвитку та містить 3 розділи: початкова, базова школа, корекційно-розвиткова допомога.

Кожен розділ має підрозділ з короткими відеороликами уроків, авторським освітнім матеріалом відповідно до Типових навчальних планів для початкової і базової школи (рис.2).

Рис.2. Освітні напрями навчальної діяльності в Дистанційній школі особливої дитини

Дистанційний контент наповнений навчальними матеріалами відповідного класу, авторські уроки з аудіо, фото і відеододатками. Послідовне поурочне вивчення всіх предметів у своєму темпі сприйняття. Освітні кейси містять навчальний матеріал для поглиблення знань та розвитку компетенцій у дітей з особливими потребами.

У Законі України «Про освіту» від 05.09.2017 №2145-VIII подано визначення «особа з особливими освітніми потребами – особа, яка потребує додаткової постійної чи тимчасової підтримки в освітньому процесі з метою забезпечення її права на освіту» та «психолого-педагогічний супровід – це комплексна система заходів з організації освітнього процесу та розвитку особи, передбачена індивідуальною програмою розвитку»[1].

Основними завданнями освітнього процесу для дітей із особливими потребами є:

- здобуття ними освіти відповідного рівня у середовищі здорових однолітків відповідно до Державного стандарту початкової освіти та Державного стандарту базової середньої освіти;
- забезпечення різнобічного розвитку здобувачів освіти, реалізація їх здібностей;
- створення психолого-педагогічних та корекційно-розвиткових послуг для задоволення освітніх потреб дітей із особливими освітніми потребами;
- створення позитивного мікроклімату в закладі освіти з формування активного міжособистісного спілкування дітей із особливими освітніми потребами з іншими учасниками освітнього процесу;

- забезпечення диференційованого психолого-педагогічного супроводу дітей із особливими освітніми потребами;

- надання консультативної допомоги сім'ям, які виховують дітей із особливими освітніми потребами, залучення батьків до розроблення індивідуальних планів та індивідуальних програм розвитку.

Отримання якісних освітніх послуг потребує організації належного психолого-педагогічного супроводу усіх учасників освітнього процесу: дітей та дорослих (фахівців різних напрямків, батьків, адміністрації). Така робота має бути спрямована на створення умов, які забезпечуватимуть підвищення автономності і соціальної активності здобувачів освіти, розвиток інтелектуальних процесів, формування ціннісних установок, що відповідають їхнім психічним і фізичним можливостям. Базуючись на особистісному і системно-орієнтованому підході, такий супровід повинен являти собою комплексну систему всебічної, динамічної, корекційної і розвиткової допомоги у відповідності з віковими та індивідуальними потребами дітей.

Вимушене дистанційне навчання стало викликом для всіх учасників освітнього процесу та особливо для батьків та дітей із особливими освітніми потребами. Організувати якісне навчання з використанням цифрових технологій, надихало й мотивувало осіб з психофізичними порушеннями і їх батьків, бути включеним в освітній процес та давати раду технічним проблемам.

Відповідно до наказу Міністерства освіти і науки України від 25.04.2013 №466 «Про затвердження Положення про дистанційне навчання», зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 30 квітня 2013 р. №703/23235, дистанційне навчання – це індивідуалізований процес набуття знань, умінь, навичок і способів пізнання діяльності людини, який відбувається в основному за опосередкованої взаємодії віддалених один від одного учасників навчального процесу у спеціалізованому середовищі, яке функціонує на базі сучасних психолого-педагогічних та інформаційно-комунікаційних технологій.

ІКТ в спеціальній та інклюзивній освіті можна використовувати в якості компенсаторного, комунікаційного та дидактичного засобу [4;5].

Використання ІКТ як *компенсаторного засобу* означає застосування їх в якості технічної підтримки традиційних для навчання видів діяльності – читання й письма, полегшуючи доступ до дидактичних ресурсів і навчальну взаємодію, частково компенсуючи або замінюючи відсутність природних функцій.

Як комунікаційний засіб ІКТ можуть використовуватися для забезпечення альтернативної форми зв'язку, підтримки альтернативної комунікації, в якості інструменту, що полегшує та/або робить можливим спілкування, дозволяючи особам з особливими освітніми потребами комунікувати в більш зручний спосіб.

Використання ІКТ як *дидактичного засобу* зумовила потребу в перегляді традиційних підходів до навчання й викладання, започаткувавши нову віху в освітніх перетвореннях. Нові технології принесли різноманіття педагогічних стратегій для навчання дітей із особливими освітніми потребами, ставши реальним інструментом в інклюзивній та спеціальній освіті.

Серед переваг ІКТ у роботі з дітьми із особливими освітніми потребами варто відзначити такі:

Загальні переваги: сприяють розширенню автономії у здобувачів освіти; дозволяють подолати комунікаційні труднощі та бар'єри; надають особам можливість продемонструвати навчальні результати у зручний спосіб; дозволяють розробляти навчальні завдання з урахуванням індивідуальних навичок та їх можливостей.

Переваги для дітей із особливими освітніми потребами: незалежний доступ до навчальних відомостей; можливість виконувати навчальні завдання

у власному темпі (в асинхронному режимі); можливість здобувачам освіти використовувати ІКТ в якості компенсаторного засобу, отримати доступ до навчальних відомостей в альтернативний спосіб.

Переваги для педагогів: можливість віддалено комунікувати з колегами, вивчати провідний педагогічний досвід роботи з дітьми із особливими освітніми потребами та поширювати власний; удосконалення власних навичок використання ІКТ для підтримки ефективної роботи із здобувачами освіти; більше можливостей для підготовки дидактичних матеріалів, наочності. Зокрема, за рахунок мультимедійності можна здійснювати та корегувати вплив на різні сенсорні зони. Матеріали в електронному форматі легше адаптувати до потреб здобувачів освіти (наприклад, великий шрифт, шрифт Брайля і т. д.) [4].

Серед основних напрямів, за якими доцільно здійснювати ІКТ підтримку особам з особливими освітніми потребами, варто відзначити наступні:

- визначення початкового рівня особистісного розвитку особи, тобто вихідного рівня, з яким він/вона розпочинає навчання;
- підтримка особистісного розвитку шляхом формування нових навичок або розвитку вже набутих;
- покращення доступу до освітніх ресурсів;
- подолання географічних чи соціальних бар'єрів шляхом комунікаційної та мережної підтримки;
- посилення мотивації до використання та обізнаності щодо переваг ІКТ як засобу підтримки дитини із особливими освітніми потребами [3].

Низка технологічних рішень, доступних і часто безкоштовних, сприяють розвитку середовищ ефективної навчальної взаємодії: синхронної та асинхронної комунікації і колаборації (електронна пошта, онлайн дошки, чати, форуми, веб-конференції тощо); мультимедійної інтеракції (симуляції, доповнена реальність, гейміфікація); інноваційних методик оцінювання (адаптивне тестування, самооцінювання, онлайн-тестування тощо) [3;4].

Таким чином, упровадження ІКТ надає доступ до альтернативних джерел інформації, що може бути відібрана та використана кожним здобувачем освіти відповідно до його/її індивідуальних можливостей.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Закон України «Про освіту». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>
2. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку організації інклюзивного навчання у закладах загальної середньої освіти». URL: <http://surl.li/gikfk>
3. ICT for inclusion: reaching more students more effectively. URL: <http://iite.unesco.org/pics/publications/ru/files/3214675>. (дата звернення: 11.03.2023). pdf.
4. ICTs in Education for People with Special Needs : specialized training course. Moscow : UNESCO Institute for Information Technologies in Education, 2006. 160 p. URL: <http://iite.unesco.org/pics/publications/en/files/3214644>. pdf. (дата звернення: 11.03.2023).

Ю. К. Вейлерт,

методист ресурсного центру підтримки інклюзивної освіти комунального навчального закладу «Черкаський обласний інститут післядипломної освіти педагогічних працівників Черкаської обласної ради»

АЛЬТЕРНАТИВНА І ДОДАТКОВА КОМУНІКАЦІЯ У КОРЕКЦІЙНО-КОМПЕНСАТОРНІЙ ОСВІТІ ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ

Корекційно-компенсаторна спрямованість інклюзивної освіти пронизує всю діяльність закладів освіти, яка здійснюється у процесі формування у дітей з особливими освітніми потребами загальноосвітніх умінь і навичок. Вона ґрунтується на максимальному використанні збережених можливостей дитини. Важливе значення також має корекційно-розвивальний вплив, який забезпечує попередження негативних особливостей розвитку того чи іншого процесу, а також створює додаткові можливості для компенсації втрачених або неповноцінних функцій або систем організму.

З точки зору фізіології, передбачається можливість певної компенсації втраченої функції (аналізатора, органу або системи організму) за рахунок перебудови інших збережених. Тому процес формування людини з особливими освітніми потребами будується з опорою на збережені функції. Часто це незвично з огляду на загальноприйняті норми заміщення (або компенсації),

проте компенсаторні можливості людського організму настільки великі, різноманітні, що у спеціальній педагогіці існує потужний арсенал компенсаторних підходів, що дозволяє надавати педагогічну допомогу людині в самих, здавалося б, безнадійних ситуаціях, повертаючи його в освітній простір [4].

Корекційно-компенсаторна спрямованість спеціальної освіти забезпечується сучасною системою спеціальних технічних засобів навчання і корекції, комп'ютерними технологіями, особливою організацією освітнього процесу. Вона відображена в змісті, методах, організації та організаційних формах спеціальної освіти. Так, це менша наповнюваність класів в школі, збільшені терміни навчання, охоронний лікувально-педагогічний режим, наявність індивідуальних занять, спеціальні предмети (уроки) для корекційної і компенсуючої роботи, спеціальні методи і прийоми навчальної та навчальної діяльності та багато іншого [2, с.15].